

Приведены результаты исследований для определения более урожайных по волокну высокого качества современных сортов льна-долгунца, оптимального срока и способа уборки льна с обеспечением высокого качества продукции и ее сохранности та оптимизации процессов изготовления тресты на льнице в лентах комбайновой уборки. Наведены методы переработки отходов трепания на агрегате льнозавода, которые позволяют без дополнительных затрат снизить содержание костры в волокне на 5-10%.

The article deals with the research results for the determination of more yielding on high-quality fibre modern varieties of fibre flax, optimum flax harvesting time and method with the provision of high-quality produce and its safety and optimization of stock manufacturing processes in the field in bands of combine harvesting. There are adduced the methods of scutching waste processing in the unit of a flax primary treating plant which allow to lower without additional expenses the boon content in a fibre by 5-10%.

УДК 633.791(477)

С.М. Каленська, доктор сільськогосподарських наук

І.І. Гриб, аспірант

НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

В.І. Фурлет

МІНІСТЕРСТВО АГРАРНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ

СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ХМЕЛЯРСТВА В УКРАЇНІ

Хміль є цінною технічною культурою. Шишки хмелю широко застосовуються в різних галузях народного господарства – парфумерній, харчовій промисловостях, медицині, але понад 90 % світового виробництва хмелю використовують для виробництва пива. Завдяки високій популярності пива, хмелярство стало високорентабельною галуззю сільськогосподарського виробництва. Попит на хміль постійно зростає, але галузь не в повній мірі задовольняє внутрішній ринок. Для задоволення потреб вітчизняної промисловості необхідно виробляти близько 3,6 тис. т. базисного хмелю з умістом 3,5 % альфа-кислот. Над проблемами розвитку хмелярської галузі протягом останніх тридцяти років працювали Зіновчук В.В., Ковальчук С.М., Куровський І.П., Ляшенко М.І., Рейтман І.Г. та інші.

Протягом своєї понад сторічної історії хмелярство України знало і піднесення, і спади. Проте завжди золотисті шишки українського хмелю мали широкий попит на міжнародному ринку, як незамінна сировина для виготовлення пива, ліків, дріжджів, напоїв, шампунів тощо. Продукція хмелярства набуває дедалі більшого значення в нових економічних умовах.

Статистика свідчить: у 80-х роках минулого століття площа хмільників в Україні була доведена до 9,4 тис. га, а валове виробництво хмелю зросло до 8 тис. т. Рентабельність хмелярства сягала 65%, а в спеціалізованих

© С.М. Каленська, І.І. Гриб, В.І. Фурлет, 2007

господарствах – 85%. За площами насаджень та валовим виробництвом хмелю Україна займала 3-тє місце в Європі і 5-тє – у світі.

У 90-х роках в Україні в умовах економічної кризи виробництво хмелю знизилось до катастрофічно низького рівня. Площа хмільників скоротилась майже в 6, а виробництво хмелю – у 14 разів. На міжнародному і внутрішньому ринках істотно знизилась конкурентоспроможність українського хмелю – насамперед через високі ціни і низьку якість товарної продукції. Основними причинами спаду були:

- √ загальна економічна криза в країні [1];
- √ диспаритет цін на сільськогосподарську і промислову продукцію [5];
- √ відсутність держзамовлень [3];
- √ суцільна бартеризація [3];
- √ широке імпортування хмелепродуктів [5];
- √ недосконала цінова політика [1];
- √ неузгодженість дій виробників і споживачів хмелепродукції [1];
- √ висока капітало- та трудомісткість галузі [1].

З метою відродження галузі хмелярства здійснюється державна політика, а саме:

- √ прийняття Закону України «Про збір на розвиток виноградарства, садівництва і хмелярства» та відповідної Постанови Кабінету Міністрів України «Про порядок справляння збору та використання коштів на розвиток виноградарства, садівництва та хмелярства». Законом передбачено 10% (1%-х відрахувань реалізації пива і алкогольних напоїв) направляти на розвиток хмелярства, 20% – садівництва і 70% – на розвиток виноградарства;
- √ розробка колективом спеціалістів Мінагрополітики та Асоціації хмелярів Програми відродження і розвитку хмелярства в Україні на 2000-2010 роки.

Зокрема, вищезгадана програма передбачає щорічне проведення посадки хмелю в Україні на площі 500 га, і довести її у 2010 р. до 4,2 тис. га, а валове виробництво – до 5,8 тис. тонн. Але як свідчать показники господарської діяльності за останні роки (табл.), це зробити досить складно, адже такі обсяги виробництва вимагають значних фінансових інвестицій. Необхідні чималі кошти на відновлення та придбання хмелярської техніки, закупівлю якісного садивного матеріалу, добрив та засобів захисту рослин. Аналіз ведення галузі попередніх років переконує, що збільшення виробництва хмелю велося переважно за рахунок розширення площ насаджень, тобто екстенсивним шляхом. У хмелярстві – галузі, пов'язаній з культурою багаторічних насаджень, врожайність має особливе значення. Підвищення її є більш швидким і дешевим засобом зростання кількості продукції, ніж збільшення насаджень, що потребує великих капіталовкладень. До того ж підвищення врожайності хмільників, як правило, супроводжується збільшенням виходу продукції на одиницю площі, витраченого робочого часу з одночасним зниженням її собівартості. Особливість хмелярства

полягає в тому, що ефективність виробництва – валовий збір, якість продукції, економічні параметри – в значній мірі залежать від технології вирощування в цілому, і підбору сортів, якості садивного матеріалу, систем удобрення та захисту посадок зокрема.

Таблиця. Стан хмелярства в Україні (2003-2005 рр.)

Область	Роки	Площа насаджень, га	Площа плодоносних насаджень, га	Валовий збір, т	Урожайність, ц/га
Житомирська	2003	1104,0	920,2	385,8	4,2
	2004	1120,9	975,1	407,9	4,2
	2005	1027,9	847,7	466,1	5,5
Вінницька	2003	110,5	88,3	28,3	3,2
	2004	114,7	87,5	33,8	3,9
	2005	74,6	74,6	26,2	3,5
Львівська	2003	99,4	74,0	30,0	4,1
	2004	96,1	86,9	38,9	4,5
	2005	100,8	82,4	66,3	8,0
Волинська	2003	19,9	15,9	3,3	3,6
	2004	22,4	15,1	8,6	5,7
	2005	9,0	9,0	5,9	6,6
Хмельницька	2003	39,4	39,4	48,5	12,3
	2004	42,2	33,4	36,1	10,5
	2005	39,0	39,0	6,7	2,0
Рівненська	2003	113,7	90,6	42,6	4,7
	2004	115,4	100,0	56,8	5,7
	2005	83,1	67,8	35,5	5,2
Чернігівська	2003	6,5	6,5	ОД	0,2
	2004	6,5	6,5	од	0,2
	2005	4,0	4,0	0,8	2,0
Київська	2003	6,3	6,3	4,8	7,6
	2004	6,3	6,3	1,6	2,5
	2005	6,3	6,3	2,8	4,4
Луганська	2003	14,3	10,1	3,7	3,7
	2004	17,7	14,6	6,4	4,4
	2005	19,5	15,4	3,5	2,3
Всього по Україні	2003	1514,0	1251,3	548,1	4,4
	2004	1542,2	1325,4	589,2	4,5
	2005	1364,2	1140,2	613,8	5,4

Тому, якщо нині вести мову про обсяг валового виробництва хмелю, то насамперед розв'язувати цю проблему можна не тільки за рахунок збільшення площ насаджень, а і за рахунок застосування нових високоврожайних сортів, технологічних нововведень.

Головною причиною зниження продуктивності хмільників – це тривале їхнє використання. У господарствах України близько 220,8 га насаджень хмелю віком понад 10-15 років. Врожайність їх у межах 5 – 7 ц/га. Подальше використання таких плантацій економічно не вигідне.

Наукові дослідження і практичний досвід підтверджують, що не випадково в світовому хмелярстві після 12-15-річного використання хмільники виводять із хмелеобороту. Розв'язання проблеми зрідженості насаджень і перезакладання хмільників неможливе без належної системи розсадництва, освоєння сучасних технологій вирощування якісних саджанців, впровадження нових і перспективних сортів хмелю. Вирощуванням хмелю тепер займаються 72 господарства, що розміщені в 28 районах 9-ти областей України.

Аналіз виробництва хмелю в окремих господарствах відзначив, що ефективність його визначається великою амплітудою коливань. Для закладання хмільників у переважній більшості використовують нові високоврожайні сорти з високим умістом альфа-кислот – основного компонента пивоваріння. У структурі хмеленасаджень 864,0 га займають ароматичні сорти, 480,1 га – гіркі. Серед них найперспективнішими є Злато Полісся, площа – 137,1 га, Слов'янка – 107,9 га, Заграва – 104,0 га; Гайдамацький – 35,7 га – ароматичні сорти та гіркі – Альта – 33,3 га, Промінь – 113,1 га, Зміна – 61,8 га, Потіївський – 10,2 га. Які за своїми якостями не поступаються закордонним сортам.

Програмою відродження і розвитку хмелярства передбачено щорічне оновлення сортів на площі не менше 400 га, збільшивши площі нових сортів у 2010 р. на 70%. Запропоновані виробництву інтенсивні сорти гарантують стабільні врожаї і високу якість продукції лише у разі дотримання всіх елементів науково обґрунтованих технологій вирощування.

Висновки. З огляду на викладене вище, для подальшого відродження і розвитку хмелярства в країні виникає необхідність інтенсифікації галузі на базі її збалансованого ведення: використання біокліматичного потенціалу ґрунтів та сортів, системи удобрення і захисту, своєчасного і високоякісного виконання і удосконалення технологічних процесів.

1. Годований А.О. Хмелярство України. – К.: Аграрна наука, 1995. – С. 82-84.
2. Акти інвентаризації хмільників України Асоціації хмелярів України.
3. Костиця М.Ю., Рейтман Й.Г. Хміль та пиво в Україні з давнини й до сьогодення. – Житомир: Полісся, 1997. – С. 111-112.
4. Серов В. Хмельное дело // Бізнес. – 2002. – № 11. – С. 33-35.
5. Юрківський О.Й. Вплив світових тенденцій на розвиток ринку хмелю України // Хмелярство – 2005. – № 22. – С. 106-113.

В статье раскрыто состояние и перспективы развития хмелеводства в стране за счет сбалансированного использования биоклиматического потенциала – почв и сортов, внесения удобрений и средств защиты растений, своевременного и высококачественного выполнения и усовершенствования технологических процессов.

The article reveals the state and prospects of hop-growing development in our country at the expense of the balanced use of bioclimatic potential – soils and varieties, the fertilizer application and means of plant protection, well-timed and high-quality fulfilment and improvement of technological processes.